

O'QUVCHI YOSHLARNING IJODIY QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH (ONA TILI DARSLARI MISOLIDA)**Sharopova Gulchiroy Yusupovna**

Talabalar hujjatlarini yuritish va statistika sektori yetakchi mutaxassisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini intilishlari va ijodiy qobiliyatini rivojlantirish b'oyicha ma'lumotlar berilgan. Bunda asosan maqsadga erishishda samarali bo'lgan asosiy metodik yondashuvlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, ijodiy qobiliyat, xalq og'zaki ijodi, tarbiya, ta'lim, maktab.

Tarbiyani tug'ilgan kundan boshlamoq, vujudimizni quvvatlantirmoq, axloqimizni kuchlantirmoq, zehnimizni rivojlantirmoq lozim. Bolaning o'zlarini -o'zlari ijodiy rivojlantirishi zarurligi, erkin fikrlashi, uning individual ishtiyoqlarini hisobga olish zarurligi va boshqalar haqidagi idealarni q'llab-quvvatlashda k'orinadi. Kundalik hayotda ijodiy qobiliyatlarning asosiy rivojlanishi o'yin orqali amalga oshiriladi. O'yinda bolalar, ehtimol, bolalarning eng qiziqarli faoliyat doirasini aniqlashga qodir bo'lgan o'yinlarni yoqtirishlari mumkin. Shuning uchun o'yin - bu ijodiy qobiliyatlarni aniqlashning asosiy usullaridan biridir.

Ta'lim-tarbiya masalasi insonning hayotida eng asosiy va eng muhim omillardan biri bo'lib xizmat qiladi, desak mubolaga b'olmaydi, albatta. Chunki, harbir insonning harqanday jamiyatta kamol topishi va jamiyatta rivojlanishi ta'lim-tarbiya masalasiga borib taqaladi.

Ta'limning asosiy roli o'quvchilarni jamiyatda muvaffaqiyatga erishishlari uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar bilan ta'minlashdan iborat. Kreativ fikrlash bugungi yoshlarning rivojlanishlari uchun kerakli kompetensiya hisoblanadi. Bu ularga globallashuv sharoitida jadallik bilan o'zgarib borayotgan, savodxonlik va raqamlash ilgari surilgan hamda "XXI-asr" ko'nikmalariga ega moslashuvchan ishchilarni talab qiladigan dunyoga moslashishga yordam beradi. Kreativ fikrlashni o'rgatish bugungi kun o'quvchilari va yoshlariga dolzarb muammolarni yechish uchun yangi texnologiyalardan foydalangan holda hali yaratib ulgurilmagan sektorlarda yoki vazifalarda ishlash, shu bilan birga mashinalar bajara olmaydigan ishlarni osonlikcha amalga oshira olish hamda murakkab mahalliy va global muammolarning yechimini topish qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beradi.

Psixologlar sizning tasavvurlaringiz qanday darajada rivojlanayotganini va bolaning fikrlash tarzini belgilashga imkon beruvchi o'yin shaklida maxsus testlarni ishlab chiqdi.

Ba'zi bolalar tasavvur kuchi bilan harakat qilishadi, boshqalari esa xotiraning tasvirini suratga olishga moyil. Ba'zan bolalar bunday o'yinlarda qatnashishni rad etishadi, bu esa bolaga alohida yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish ham katta rol o'ynaydi. Ota-onalar bolaga nafaqat rivojlanish imkoniyatini berishlari, balki faol ishtirok etishlari kerak.

Hech qanday holatda bolaga bosim o'tkaza olasiz, unga o'yinni o'ynashga yoki amaliy san'atda ishtirok etishga imkon bera olasiz. Xususan, bu xato musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish bilan ruxsat etiladi. Bolaning musiqaga bo'lgan qiziqishi yetarli emasligi sababli, ota-onalar uni musiqa maktabiga berishga shoshilishadi. Bolalarda har qanday ijodiy qobiliyatni shakllantirish uchun nafaqat chaqaloqning moyilligini aniqlash, balki to'g'ri yo'nalishda rivojlanish istagini kuchaytiradigan jiddiy ishlarni amalga oshirish kerak. Pedagogik qobiliyatning yuzaga kelishida boshlang'ich sinf o'qituvchisidagi nafaqat kasbiy bilimlarning mavjudligi bilan kafolatlanadi, balki unda ijodkorlik qobiliyatiga bo'lgan ishtiyoq, layoqat va intellekt ham muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari eng asosiysi harbir boshlang'ich sinf

o'qituvchisi o'z kasbi va fanini hurmat qilishi, qadrlashi kerak. Ijod va ijodkorlik murakkab jarayon bo'lib, o'qituvchi ijodiy faoliyatining asosiy qismini tashkil qiladi. Chunki bular o'qituvchining fikrlashi, dunyoqarashi, mustaqil va erkin faoliyat ko'rsatishi, xotirasi, diqqati, ilmiy tafakkuri va irodasi bilan chambarchas bog'langandir. Bu esa o'qituvchidan juda katta matonat va mehnatni talab qiladi. Quyida ijodga taalluqli bir necha tushunchalarga to'xtalib o'tamiz:

Ijod – insonning yangi moddiy va ma'naviy ne'matlar yaratish faoliyati. Unda inson tafakkuri, xotirasi, tasavvuri, diqqati, irodasi faol ishtirok etadi, butun bilimi, tajribasi, iste'dodi namoyon bo'ladi. Ijod dastlab inson tasavvurida tug'iladi, keyin ijodga taalluqli masalalar yuzasidan izlanishlar olib boriladi va shu tarzda ijodiy faoliyat davom etadi.

- 1- sinflarni darslarni o'quvchilar tushunchalari yordamida tashkil etish mumkin. O'qituvchi o'quvchilarning dastlapki xayoliy usullarini o'rganadi va ularni asosida qiziqarli voqealar, topishmoqlar, ertaklar, tez aytishlar yuzaga keladi. Bolalar ijodini rivojlantirishda mana shunday xalq og'zaki ijodining ham ahamiyati katta. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda ular ijod namunalarini yaxshi o'zlashtirgan va avvaldan u haqida o'zgina bo'lsa da tushunshaga ega bo'lishi kerak.
- 2- sinfda o'quvchilar birqancha narsalarni erkin bajara oladi. O'quv yili oxirida o'quvchilar dars mavzui bilan aloqador tayanch so'z va tushunchalar asosida kichik voqea, ertaklarni tuza oladigan bo'lishlari zurrur.
- 3- sinfda o'quvchilarning muhiti har xil bo'ladi. Bolalar darslikdagi mavzular asosida tuzgan yangi voqealarini o'zi erkin bayon qila olishi kerak. O'quvchilarning qiziqishlari, ularning savollari har sohalarga oid bo'ladi va javoblarini ham harxil sohalarda bo'lishini istaydilar.
- 4- sinfda o'quvchilar oson va erkin holda ertaklarni tuza oladi. Ularning orasida har xil tadbir va musobaqalarni tashkil etish mumkin.

Bundan tashqari boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi o'quvchilarning mustaqil fikrlash, yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish, hamda ijodiy faoliyatga jalb etishga qaratilgan. Quyida bu maqsadga erishishda samarali bo'lgan asosiy metodik yondashuvlar keltirilgan:

1. Ijodiy yozish metodi
2. Badiiy asarlardan foydalanish
3. Interaktiv va ijodiy o'yinlar
4. Ijodiy faoliyatni loyihalashtirish
5. Nazariy bilimlarni amalda qo'llash

Xulosa qilib aytganda, bugun dunyoqarashi keng, kreativ fikrlovchi shaxslar jamiyatning har bir sohasi uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday ijodkor shaxsni tarbiyalashda maktabning, xususan, ona tili darslarining ahamiyati beqiyos. O'quvchilarning erkin fikrlashiga sharoit yaratish, ularning nutqiy va lingvistik kompetensiyalarini oshirish orqali ularning tafakkurini kengaytirish, kreativligini oshirish, shubhasiz, ona tili darslarida amalga oshiriladi. Bola shaxsining ijodkor bo'lishiga o'qituvchi va murabbiylar sharoitlar yaratib berishi lozim, shunda jamiyatimizda yangi ixtirolar, innovatsiyalar paydo bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

1. Mavlyanova R.A. Paxmanqulova N.X Boshlang'ich ta'limda innovatsiya (metodik qo'llanma). -Toshkent, 2017.
2. Bobaqulova D.M. Umumiy pedagogika (o'quv qo'llanma). –Toshkent, 2021 3.Darsliklar 1-2-3-4-sinf Ona tili va o'quv savodxonligi.
3. Parpiyev Odil Olimovich, & Abdushuxratova Durdona Anvarovna. (2024). Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida didaktik o'yin usullari. Yangi O'zbekistonda Tabiiy Va Ijtimoiy-Gumanitar fanlar Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2(1), 158–161.
4. O'qish savodxonligi darslarida lirik she'rlarni o'tishda interaktiv usullardan foydalanish. (2024). Ustozlar Uchun, 53(3), 130-136. <http://pedagoglar.org/index.php/02/article/view/294>
5. Gulbakhor Abdullayevna Gaynazarova, Karomat Otaboyevna Matnazarova, & Odil Olimovich Parpiyev. (2023). Factors and methods of preparing students for professional activities in the conditions of individual training. Academia Repository, 4(12), 131–135.